

השכר הוא פי ארבע מדין חי כמו בהוצאת שבת. אלא שמשמעות הפוסקים אין מורה כן, שסתמו שתי רביעיות יין ומשמע במזוג הראוי לשתיה. ויתכן שלפי מה שדחו בגמרא, שוב יש לומר שאף במזוג די בשתי כוסות שאדם שותה שחרית וערבית, דהיינו שתי רביעיות מזוג (ע' שפת אמת, רש"ש, חו"ב). מה שמובא בסמ"ג (עשין דרבנן א) ובעבודת הקדש להרשב"א (בית נתיבות ד) 'יין חי שיעורו שתי רביעיות' – אין כוונתם להוציא את המזוג אלא להוציא מבושל, כמבואר בדבריהם. אולם יש סיוע לשיעור שתי רביעיות בלא מזיגה מדברי רבנו שמואל המובא באו"ז (קלא) שנקט שיעור יין חצי קב. וכנראה נקט ש'חצי לוג' שאמרו היינו בחי, ובמזיגה יעמוד על חצי קב. ולפי סברא זו מבואר שכן היה דרך שתייתם בסעודה אחת, ארבע כוסות. ובוה יש מפרשים תקנת ארבע כוסות בליל פסח – שכן דרך סעודה חשובה.

'בשר חי כדי לאכול הימנו'. הכוונה לבשר מליח אבל חי ממש אין אוכלים אותו רובא דעלמא, ובטלה דעת הבבליים האוכלים אותו, וכמו שאמרו לעיל לענין חזיו. וצ"ע (עפ"י רשב"א בחדושי ובעבוה"ק, ריטב"א. וע"ש שיש מפרשים 'חי' – גא, צלי ולא צלי, והיינו 'טבהקי'). ויש שנראה מדבריהם שפירשו 'חי' ולא מליח, והביאו מכאן שבשר חי נאכל על ידי הדחק (עפ"י יחסי תנאים ואמוראים ערך 'אביהה'; שו"ת רשב"ץ ח"א קלו. ובספר תפארת צבי בשו"ת יו"ד ד כתב להשיג על דברי הרשב"ץ מכמה צדדים. וע"ע בירושלמי שלמדו מהבבליים שאוכלים אותו חי לענין עירוב. וע' ריעב"ץ. וע' חדושים ובאורים שנשאר בזה ב'צ"ע לדינא' [ובבאה"ל שפירו, הביא דברי הרשב"א והריטב"א]. עוד בענין ראיות בשר חי לאכילה – ע' במובא ביוסף דעת מנחות צט).

דף ל

'התם דאיכא פתחים קטנים טובא ואיכא חד דהוי ארבעה, דודאי כי קא מרוח בההוא קא מרוח' – אך דוקא כשרחב ארבעה ויש לו שם 'פתח', אבל אין בו שיעור פתח, אעפ"י שהוא גדול יותר מהאחרים [וגם חשב להוציא המת דרכו] כולם טמאים, שמחוסר מעשה של פתיחת פתח (ע' שפת אמת).

'אמר רב נחמן בר יצחק: סיני אמר שתיים'. גם במועד קטן (יב). נקט רב נחמן בר יצחק לשון זו. ומשמע שהיה רגיל לקרוא לרב יוסף 'סיני' משום חשיבות (עפ"י חדושים ובאורים. ע"ש שצדד טעם למה נקט לשון זו כאן דוקא).

'מלח ומים הוא דלא איקרי מזון, הא כל מילי איקרי מזון'. מטעם זה יש פוסקים שמי שברך 'בורא מיני מזונות' על מיני אכלים מלבד מים ומלח – אינו חוזר ומברך ברכתם הראויה להם, יצא בדיעבד מפני שגם הם בכלל 'מזונות' (עפ"י נשמת אדם נח, ג).

וכן מובא במשנ"ב (רח ובשעה"צ אות לא ובאה"ל שם ובסי' קסז, י ד"ה במקום. ואולם מדברי רעק"א בגליון הש"ס ברכות לו: נראה שנקט בפשיטות שלא יצא.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד מ, א) כתב שמסתבר שיש להורות שיצא. ואולם לא יאכל על סמך ברכה זו אלא מעט, וימתין עד שיצא ויתחייב ברכה אחרת, ואף לכתחילה מסתבר שיכול לשנות מקומו כדי להתחייב בברכה הראויה לאותו מאכל. יש להעיר שבמקום אחר (חו"מ ח"ב סוסי"א מא) נראה לכאורה מדבריו שלא יצא אלא על מיני דגן וכד', ע"ש אודות מי שברך 'מזונות' על

יין. ושמא לא הורה אלא ביין שתקנו לו ברכה מיוחדת, שהרי הוא דומה למוזנות בכך שמשביע ואעפ"כ ייחדו לו ברכה לעצמה – מזה נראה שאינו כלול בברכת 'מוזנות'. וצ"ע.

ויש מהראשונים שכתבו כמו כן לענין ברכת המזון לאחר האכילה, שאם ברך שלש ברכות אחר אכילת שאר מינים – יצא (ספר המנהיג הל' סעודה. וכן כתב בספר המאורות). ואולם בזה נקטו הפוסקים שלא יצא [מלבד באכילת מוזנות או ביין שנחלקו הדעות בזה. וכן אחר אכילת תמרים – יצא. ע' ברכות יב].

'חסורי מיחסרה והכי קתני הנודר מן הככר מערבין לו בה, ואפילו אמר 'עלי' נעשה כאומר שבועה שלא אטעמנה'. הראב"ד למד מכאן שסתם קונם אינו איסור הנאה אלא אכילה בלבד, וזה הפירוש 'נעשה כאומר שלא אטעמנה' כלומר גם כשאוסר הככר בסתם אינו אוסרו אלא באכילה בלבד, כאומר 'שלא אטעמנה'.

ונקטו בדוקא 'שלא אטעמנה' ולא 'שלא יאכלנה' – שיש במשמע נדרו גם חצי שיעור שאינו בכלל 'אכילה', שהרי לא הזכיר אכילה בנדרו, וכמו שאמרו בשבועות כב. שבקונם מתחייב בכלשהו אף לחכמים שבשבועה 'שלא אוכל' אינו חייב על חצי שיעור. [וצ"ע באכילה שלא כדרך האם חייב או פטור כשבועה 'שלא אוכל'].

והרשב"א חולק [שאם כפירוש זה הרי במשמע שאילו היה אוסר בהנאה, לא היו מערבים לדברי הכל, והלא להלן בסוגיא נקטו בסתם שמעריבים באיסורי הנאה הואיל ומצוות לאו להנות ניתנו] ומפרש 'נעשה כאומר... שלגבי עירוב, האוסר בהנאה הריהו כאוסר באכילה בלבד, משום שאינו נהנה ממנה שמצוות לאו ליהנות ניתנו (וכ"מ בריטב"א ובתור"ד מהדורה תליתאה. אבל בר"ן משמע שהסכים עם הראב"ד).

(ע"ב) 'שמערבין לגדול ביום הכפורים...' – מפני שראוי הוא ליתנו לאכילה לקטנים. ודוקא בזה שאין הדבר אסור בעצמו אלא איסור היום רובץ עליו, אבל דבר מאכל האסור מצד עצמו, אפילו אינו אסור אלא מדרבנן כגון טבל הטבול מדרבנן והרי אפשר שמותר להאכיל לקטנים איסור דרבנן – אין מערבים בו (כדהלן לא): מפני שהוא אסור לגדול מצד עצמו (עפ"י רשב"א כאן וביבמות קיד).

א. אם תאמר לפי"ז מהו שהוכיחו בית הלל מעירוב ביהכ"פ ליין לגויר ותרומה לישראל, הלא שני אלו הם דברים האסורים מצד עצמם [עכ"פ אם ננקוט שאיסורי נזיר איסורי חפצה הם], וכבר הקשה כן הריטב"א, ומשום כך יצא לחלוק על הרשב"א ונקט שאין להאכיל איסורים לקטנים (וע"ע חו"ב) – יש לומר שעיקר חילוק הרשב"א הוא בין דבר האסור מצד עצמו, שנחשב 'אסור' אף כלפי הקטן אעפ"י שאינו בר מצוות וענשין (וכמו שהוכיחו האחרונים מסנהדרין נה לענין רובע, וע"ש ביוס"ד ובריש חולין), ובין איסור התלוי בזמן שאינו נחשב 'דבר האסור' כלפי הקטן עכ"פ, וא"כ יין הראוי לכל אדם ותרומה הראויה לישראל, הלא ודאי אינם בגדר 'איסורים' כלפיהם הלכך יש לנו להשוותם לאיסור יוהכ"פ כלפי קטנים.

ב. יש מתרצים קושיית הרשב"א מטבל הטבול מדרבנן, שמצד אחר אסור ליתנו לקטן לאכול, מפני שהטבל אסור בהנאה של כילוי (רש"י להלן לא). ויש חולקים וסוברים שהואיל והאכילה מתייחסת לקטן, אין זה מעשה הנאה של כילוי אצל הגדול (ע' אחיעזר ח"ג פא, יט; קהלות יעקב י. וע"ע בספר אמרי בינה דיני שבת ט) שכתב שאפילו להרשב"א (בשבת כו) שמתיר טבל בשאר הנאות של כילוי, מודה בהנאה שהיא דרך אכילה כגון שמאכיל קטן שאסור. ומה שהקשה כאן הרשב"א הלא ראוי ליתנו לקטן – בטבל הטבול למעשה שני ועני המותר בהנאה של כילוי).

הריטב"א אינו סובר חילוק זה שבין איסור חפצה לאיסור התלוי בזמן, ומפני כן הוציא מכאן שאסור לספות איסורים דרבנן לקטן.

יש להקשות על דבריו: אמנם אסור להאכילו בידים, אך הלא ראוי המאכל לקטן כשלוקחו מעצמו [עכ"פ כשלא הגיע לחינוך]. והרי ממה שמעריבים באיסורי הנאה המותרים לאחרים כגון בנודר הנאה, מוכח שאין צריך שיהא אפשרות למערב להאכיל לאחרים שהרי אסור לו ליתן איסור"נ לאחר, אלא די בעצם ההתר לאחרים לאכול.

ויש לחלק בין איסור המותר לאחרים, שכלפיהם אינו אסור כלל הלכך די במה שהדבר ראוי להם לאכול, משא"כ דבר האסור לכל שגם כלפי הקטן נחשב אסור כנ"ל, בזה אין התר אלא אם יכול ליתן לכתחילה לקטן, שזה מוכיח שהוא התר גמור לקטן. וכ"כ בשו"ת פרי יצחק ח"א יא. וע"ע בענין זה במש"כ להלן לו סע"א.
 עוד בענין ספיית איסורים דרבנן לקטן – ע' יוסף דעת שבת קכא. קלט. ויבמות קיד.

'שאני התם איכא סעודה הראויה מבעוד יום' – וסוברים בית שמאי 'סוף היום קונה עירוב' ובסוף היום עדיין ראוי לאכלו. ואם תאמר הלא אסור משום תוספת יום הכיפורים. ויש לומר סוף יום ההיתר קונה עירוב (עפ"י רשב"א ועוד. וע' חו"א פ; חו"ב).

יש לעיין אם שייך לקבל עליו עינויי יוהכ"פ מאכילה ושתייה מבעוד יום בלא איסור מלאכה [כעין המבואר בתוס' כתובות מו: שבזמן תוספת מותר לערב בשמחה, אם כי יש לחלק כמובן], כי אז כשיעשה כן לא יוכל לערב ביוהכ"פ שהרי אין סברא שסוף יום ההיתר תלוי בזמן אכילה אלא באיסור מלאכה ותחומין, שסוף הזמן שבו יכול לצאת חוץ לתחום הוא הקובע את שביתתו [צ"ב בדקדוק לשון הריטב"א 'סוף היתר היום של אכילה'. אכן הרשב"א לא הזכיר תיבת אכילה]. והלא בזמן זה כבר איננו ראוי לאכול מחמת קבלתו. אך מסתבר שאין שייך לקבל מצוות היום למחצה [מה גם שיש מדייקים מלשון הרמב"ם שאיסורי אכילה ושתייה ואיסור מלאכה הכל נכלל בדין הכללי של שביתת היום, שכשם שצריך לשבות בו ממלאכה, כך צריך לשבות מאכילה ושתייה].

'הכי קאמר עירב בלבנים והוצרך לשחורים'. שהיה יודע שצריך להם או שהוא רגיל בכך, אבל בלאו הכי אלא שנתחדש לו ענין בשדה שהוצרך להם – ודאי אין זה מעכב עליו כיון שכבר הוציא כל כלי תשמישו שהיה סבור שצריך להם (ריטב"א).
 ע"ע חדושים ובאורים, בישוב פשט דברי הברייתא עם פירוש הגמרא.

'תרגומא אחולה וזקן'. מכך שאמרו 'חולה וזקן' ולא פירשו לפי מה שהוא אדם – הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, יש לשמוע שאפילו לרבי שמעון בן אלעזר, באדם בריא משערים בשיעור קצוב ואינו משתנה מאדם לאדם. ומי שצריך יותר מזה השיעור – הוא הנקרא 'רעבתן' (תורי"ד. וכ"מ במשנ"ב תט סק"ל בשם עבוה"ק).

הנה לכאורה נראה שהמערב ביוהכ"פ די בשיעור הראוי לשתי סעודות לקטן. וא"כ היה נראה ששיעור שתי סעודות לעולם נקבע לפי סעודת קטן אף לסומכוס וכדין עירוב ביוהכ"פ, שהרי לעולם די במה שראוי להינתן לקטן. אך י"ל דוקא בסעודה שאינה ראויה לגדול משערים בקטן, אבל בדבר הראוי לגדול משערים לגדול, שכן ראוי לו למאכלו בעצמו ואין דעתו ליתן לקטן. וכן מוכח ממה שאין משערים לעולם לפי חולה וזקן משום שראוי ליתן להם.
 ולפי"ז אם מערב לקטן, נראה לכאורה שיש לשער לפי אכילת קטן, כשם שביוהכ"פ מסתבר לשער בקטן. אבל בתורי"ד משמע שאין חילוק בין קטן לגדול [ואין סברא לחלק בין קטנים שלא הגיעו למצוות ובין גדולים, דמאי פסקא]. ולדבריו נראה לכאורה שאף בעירוב ביוהכ"פ יש לשער כפי השיעור שקבעו חכמים בכדי סעודות גדול. ולולא דבריו היה נראה לפרש שקטן בכלל 'חולה וזקן' שאמרו ומשערים לפי מה שהם, ועל כן לעולם יש לשער לפי סתם בני אדם כיוצא בו במבנה גופם, גילם ומינם, ורק רעבתן שאני. וכך מתיישבת לשון המשנה 'הכל לפי מה שהוא אדם' בפשיטות. ולפי"ז כל השיעורים שקצבו חכמים הם בסתמא לפי בני אדם גדולים, אבל מי שאנשים כמותו רגילים לאכול פחות, די לו בפחות. וצ"ע.

זלכהן בבית הפרס. דאמר רב יהודה אמר שמואל: מנפח אדם בית הפרס והולך'. והרי יכול לילך על ידי ניפוח וליטול העירוב.

יש סוברים שאעפ"י שהתירו לו לנפח ולילך בשביל מצוה [שהרי מערבים לצורך מצוה], מכל מקום טמא הוא (עפ"י תור"פ; האגודה). ויש חולקים (עפ"י רבנו תם).

וכן מדברי התור"ד נראה שנקט שטוהר, שכן כתב להלן שאף שהכהן אינו מוזהר על טומאה הבאה לו מנגיעת כלים טמאים, אינו חפץ לילך לשם ולהיטמא. ומשמע שלכך אינו עירוב, מאחר ואין נוח לו להגיע אל העירוב. וא"כ משמע שבבית הפרס שהתירו לערב, משום שלא נטמא – אם לא שנחלק בדוחק בין טומאה דאורייתא לטומאה דרבנן. אכן בר"ן שם (עפ"י דקדוק דברי רש"י) משמע שאינו סובר סברא זו. וכן מוכח מר"פ עצמו שכתב להלן שבחולין בבית הקברות אין לחוש אם מטמא עצמו בנטילתה.

עוד בדיני בית הפרס – ע' ביוס"ד בכורות כט, בסיכומים.

'אהל זרוק' – אהל שאינו קבוע במקום אחד כל הימים. ופירש רבנו יהונתן שמדובר שאין בין הטומאה לתיבה פותח טפח, וסוברים חכמים טומאה רצוצה היא ובוקעת ועולה. ורבי יהודה חולק וסובר אהל זרוק שמו אהל ואין הטומאה בוקעת כיון שיש לו חלל טפח, ואעפ"י שאין בינו ובין הטומאה טפח. ואולם משאר הראשונים שמפרשים שהאהל נע ונישא על ידי אנשים, סתמא דמלתא יש טפח בין הטומאה לאהל, ואין מקור לחידוש הר' יהונתן שאעפ"י שהטומאה רצוצה האהל מפסיק.

*

'כי הוה אזילנא בתריה דרבי יוחנן למיכל פירי דיגנוסר... והוה אכיל להו לכולהון ואמר שבועתא דלא טעים לי זיונא' –

והיה מעשה אשר בתקופת הקיץ, לעת השפע בפירות, ברך היהודי (-) הוא רבי יעקב יצחק מפשיסחא, 'היהודי הקדוש' 'שהחיינו' על פרי חדש ואכל ממנו במידה יתרה שאין בכח אנוש לשאתה. הובהל אליו תלמידו החביב, זה שנודע אחר כך בשם הרבי ר' בונים, שבקי ברפואות היה, למצוא לו מזון ולהקל על מכאוביו. ראה ר' בונים את מצבו כי ברע הוא ויתרעם עליו ויאמר: 'אם אין יכולים – אין אוכלים' ענה היהודי ואמר לו: לא כך, בונים, אדם שהוא נקי מתאות האכילה, עתיד הוא ליתן דין וחשבון על כל פרי שמנע עצמו מלאכול, וכדאית היא מצוה זו למסור את הנפש עליה בעל כל מצוה אחרת! אף זו מצוה של חסד היא, חסד שעושה האדם עם המאכל והמזון... (מתוך חסידים ואנשי מעשה כרך א' איש יהודי היה).

דף לא

'דמייתי לה אחוריה'. ברש"י ובריטב"א ועוד מפרשים משמע שהגירסא היא 'אחודיה' – על חודו של הכלי, שאין בו רוחב טפח.

והיה אפשר לתרץ בפשוטי כלי עץ שאין ברחבם טפח, אלא להשמיענו בא שאין גוזרים בחודה אטו שלא בחודה (ריטב"א).

הגם שעיקר הנידון בגמרא הוא רק על האפשרות ליטלה ולא על הנטילה בפועל, מ"מ נקטו בדוקא אופן כזה שמחזיקו על חודו כדי להשמיענו אגב גררא שמתר גם בפועל לעשות כן.

וכמה פוסקים הביאו דברי גורסקי). לדברי רב יוסף בשם רב, מערבים במנה דבילה ובחצי לוג יין וברביעית שמן – כתנא קמא. [ולרבי עקיבא במחצה מאותם שיעורים; פרס דבילה, רביעית לוג יין, שמינית שמן]. ואמרו שיין מבושל שמלפתים בו את הפת – שיעורו בפחות; כדי לאכול בו הפת (כדברי רבי שמעון בן אלעזר). חומץ – כדי לטבל בו מזון שתי סעודות של ירק / ירק הנאכל בשתי סעודות (שתי לשונות בדברי רב גידל אמר רב. באו"ז נקט כלשון שניה; לתבל ירק או בשר הנאכל בשתי סעודות עם הפת. והמ"מ (א,י) כתב בדעת הרי"ף והרמב"ם כלשון ראשונה. וע' חו"ב). זיתים ובצלים [אמהות] – כדי לאכול בהם מזון שתי סעודות. שכר – הסיקו שמערבים בשתי כוסות (שכל אחת רביעית הלוג. רש"י). שתית – כשיעור שני תרוודים (רב אחא בר פנחס). קליות – שתי מידות מסוימות של פובדיתא (אביי). בשר חי (מליח. רשב"א. וי"מ חי ממש. וצ"ע לדינא. ע' חו"ב) – כדי לאכול הימנו. בשר צלי (י"מ עפ"י הירושלמי: צלי ואינו צלי. עריטב"א); רבה אמר כדי לאכול בו ורב יוסף אמר כדי לאכול הימנו (שנאכל בפני עצמו ואינו ליפתן). הלכה כרבה (רי"ף).

ב. כל האכלים מצטרפים לכדי מזון שתי סעודות. סבר רב יוסף לומר שצריך סעודה אחת מכל סוג. אמר לו רבה: אפילו למחצה לשליש ולרביע.

לדעת הרמב"ם, הדין כן גם בשיתוף מבוואות כמו בעירובי תחומין, והראב"ד סובר שבשיתוף שהוא לאנשים הרבה, אין אוכלים שונים מצטרפים.

דף ל

נא. א. מהו שיעור עירוב לחולה ולזקן ולרעבתן?

ב. אלו דינים נקבעו שיעוריהם לכל אדם לפי מה שהוא?

א. רבי שמעון בן אלעזר אומר: מערבים לחולה ולזקן [ולאסטניס. עפ"י תוספתא ו] כדי מזונו. ולרעבתן – בסעודה בינונית של כל אדם.

א. התוס' (ד"ה תרגומא) כתבו בתירוץ אחד שלדעת חכמים במשנתנו החולקים על סומכוס וסוברים שמערבים בדבר שאינו ראוי לו לאכילה הואיל וראוי לאחרים, שיעור העירוב נמדד לעולם באדם בינוני [וגם לתירוץ השני שאין לנו מקור לכך, נראה שבדבר שאינו ראוי לו אלא לאחרים, אפילו הוא חולה וזקן משערים באדם בינוני].

כיוצא בזה כתב בתורי"ד שרבי יוחנן בן ברוקא ורבי שמעון (במשנה פב:) חולקים על רבי שמעון בן אלעזר וסוברים שמשערים לעולם בשיעור קצוב, אף בחולה ובזקן.

ויתכן שכן היא דעת הטור (תט). וצ"ע לדינא (שפת אמת). ובספר המאורות הצריך עיון על הרי"ף והרמב"ם שלא הביאו דין חולה וזקן, ויתכן שסוברים כנ"ל (ע' רא"מ). ואולם האו"ז (קלא) הביא דין זה, וכן נראה הסכמת האחרונים להלכה (ע' או"ח תט, ז ובמשנ"ב).

ב. כתב הרי"ד: נראה שאפילו לרבי שמעון בן אלעזר שמשערים לחולה ולזקן לפי מזונו, בבריא משערים לפי שיעור קצוב, ואין אומרים הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו (וכ"מ במשנ"ב תט סק"ל בשם עבוה"ק).

ב. שנינו: יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם; מלא קומצו מנחה, ומלא חפניו קטרת (ביום הכפורים), והשותה

מלא לוגמיו ביוהכ"פ, ובמזון שתי סעודות לעירוב [פירשה רבי זירא כסומכוס שאמר צריך לערב בדבר הראוי לו דוקא, הלכך משערים לפי מה שהוא. ואעפ"י שלרעבתן משערים כמידה בינונית של כל אדם – זהו מפני שבטלה דעתו אצל כל אדם, אבל לחולה ולזקן משערים כדי מזונם, כרבי שמעון בן אלעזר].
וכן לענין טומאת פתחים במת הנמצא בבית; למת גדול משערים פתחו כמלואו ולא כשאר כל אדם, ועל כן אם היה הפתח קטן ממלואו – כל פתחי הבית טמאים (רבי שמעון בן אלעזר). ופירשו (עפ"י דברי רבי יוחנן) שאם יש פתח אחד של ארבעה טפחים או יותר וישנם פתחים אחרים קטנים ממנו, שאר הפתחים טהורים כי מסתבר שירווח את הפתח הגדול וממנו יוציא את המת, ורק בפתחים השווים בגדלם וחשב להוציא באחד מהם, צריך שיהיה גודל הפתח כמלואו, אבל בפחות מכן – כל הפתחים טמאים.

א. כן פרש"י ותור"פ. ומשמע שאין מועילה מחשבתו להוציא מפתח שאינו ראוי לו. ואף אם כל הפתחים אינם ראויים, וכולם שוים, אין מועילה מחשבתו להוציא המת מאחד מהם. רק כשכולם ראויים מועילה מחשבתו לטהר את השאר.

ואילו דעת הראב"ד שאם חישוב להוציא מפתח מסויים, אפילו הוא קטן מאחרים ואינו ראוי להוציא בלא הרווחת הפתח – מועילה מחשבתו. ולפי זה דינו של רבי שמעון ב"א אמור בסתמא, שאם פתח אחד גדול וראוי למת זה ושאר הפתחים גדולים מארבעה אבל אינם ראויים למת הגדול – רק הפתח הגדול טמא (וכן פירש הריטב"א. וע"ע באריכות בספר חדושים ובאורים).

ב. לכאורה משמע מהסוגיא שהלכה כרבי שמעון בן אלעזר. והרמב"ם השמיט כל אותו הדין, וצ"ב (עפ"י שפת אמת).

נב. מה דין העירוב בדברים דלהלן?

א. ככר שאסרו המערב על עצמו בשבועה או בנדר; ככר שהקדישו.

ב. עירוב בין לנזיר; בתרומה לישראל.

ג. עירוב ביום הכיפורים לגדול.

ד. האם תקנת עירוב תחומין מוסכמת על הכל?

א. אמר רב הונא: 'שבועה שלא אוכל ככר זו' – מערבים לו בה. 'ככר זו עלי' (משמע כל הנאה. רש"י) – אין מערבים לו בה. והעמידו דבריו כדברי תנא אחד בדעת רבי אליעזר, אבל לפי תנא אחר בדעתו, אף ב'ככר זו עלי' מערבים, ורק ב'ככר זו הקדש' אין מערבים, שאין מערבים בהקדשות (לדברי הכל. ואעפ"י שיכול להישאל על נדרו. ראשונים).

א. לפרש"י החילוק הוא אם הזכיר אכילה [או טעימה] שאז מערבים, או אסר כל הנאות שאין מערבים, כגון שאסר הככר בסתם או שנשבע שלא יהנה ממנה. וכן נקטו הרשב"א הר"ן והריטב"א לעיקר. ולפי"ז, לפי מה שנקטה הסוגיא להלן בדעת התנאים שבמשנה שמוותר לערב עירובי תחומין על ידי דבר האסור בהנאה משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו (כמבואר בסוגיא דלהלן לא), מערבים אף בקונם האוסרו בהנאה. וכן נקטו כמה ראשונים להלכה (עריטב"א; עבודת הקדש ה. וע' משנ"ב שפו סקמ"ט). אך יש אומרים שאין מערבים מפני שדבר האסור בהנאה כאילו אינו שלו ואין זה מזוננו שיוכל לערב בו, וגם אינו יכול ליתנו לאחרים וכעפר בעלמא הוא (עפ"י תורי"ד לא. פסקי ריא"ז).

אבל רשב"ם פירש שאפילו נשבע שלא להנות מהככר מערבים בו [מפני שאין מערבים אלא לדבר מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו, כדלהלן], ורק כשאסר הככר ב'קונם' [או אף בנדר סתם. כן משמע מדברי הראשונים] אין מערבים, ואפילו לא אסר אלא מאכילה – גזרה משום

שאלות ותשובות לסיכום מסכת עירובין

ככר הקדש שדומה לקונם. וכן הסכימו התוס' והרא"ש ורבנו ירוחם (יב, יח) ואו"ז (קלב). וכן נראה שנקט הרמ"א (שפ, ח) להלכה, אלא שמלשוננו משמע ש'קונם' חמור יותר מסתם נדרים. והאחרונים פקפקו על דבריו. (וע"ש בבאור הלכה שצדד לדינא שאם אסר ב'קונם' את אכילתו – מערב בו).

ב. הלכה כרב הונא, שכן סתם התנא בברייתא כמותו (ראשונים). ומבואר ברא"ש שרב הונא דלא כסומכוס. ורעק"א תמה הלא יכול להישאל על שבעתו והרי זה כיון לנזיר. וכ"מ ברשב"א, שאף סומכוס אית ליה לדינא דרב הונא. ושמא נקט הרא"ש שמשמע אף בכגון שנשבע ואסר על דעת רבים וכד' שאין לו התרה).

ב. תנן, מערבים לנזיר ביין ולישראל בתרומה (מפני שראוי לאחרים). סומכוס אומר: בחולין. ופירשו בגמרא שביין לנזיר לא נחלק סומכוס שמערבים מפני שאפשר לו להישאל על נזרו ולהתיר היין [משא"כ בתרומה אעפ"י שראוי לישאל עליה, הלא תחזור לטבלה, וסובר סומכוס שגזרו על שבות בין השמשות והרי אינו יכול לתקן את הטבל בין השמשות].

לדברי בית שמאי בברייתא אין מערבים לנזיר ביין ולישראל בתרומה [שאינה סעודה הראויה לו, אף לא מבעוד יום. ויתכן שהולכים ב"ש לשיטתם שאין שאילה לנזירות. רש"ש].

א. בגמרא פירשו סתם משנה במסכת כלים שמשערים לפי מה שהוא אדם – כסומכוס. וכתב הרא"ש שאעפ"י כ הלכה כחכמים החולקים על סומכוס שכן דעת בית הלל בברייתא, שמערבים לנזיר ביין.

ב. בתרומה טמאה לדברי הכל אין מערבים, שאינה ראויה לאכילה לשום אדם. וכן הדין בתרומה בזמן הזה (רי"א"ז).

אין מערבים בתשלומי תרומה, הגם שלא תחזור לטיבלה שהרי הם חולין מתוקנים – נראה מפני שאין שאילה לתשלומי תרומה (עפ"י דובב מישרים ח"א סוס"י קט).

ג. מערבים לגדול ביום הכפורים (הואיל וראוי לקטן לאכילה (רש"י). וגם לגדול סעודה הראויה מבעוד יום היא).

א. גם במקום שאין בכל הסביבה קטן, כגון מחנות צבא מרוחקים – מערבים ביום הכפורים (הוראת הגרש"ז אויערבך, מובא בספר 'זעלהו לא יבול' ח"א עמ' קנט).

ב. כיוצא בדבר, מערבים בשבת שחל בה יום טוב ראשון של פסח במצה, הגם שאינה ראויה לאכילה עד הלילה – הואיל וראויה לקטנים (דובב מישרים ח"א סוס"י קלט; הר צבי).

ד. לדברי חנניה, כל עצמם של בית שמאי לא היו מודים בעירוב עד שיוציא מטתו וכל כלי תשמישו לשם (אותם שהוא סבור שיצטרך להם, או שרגיל בהם. עריטב"א). וכן העמיד רנב"י דברי ברייתא אחת. ואולם תנא דברייתא אחר סובר בדעת בית שמאי שמערבים במזון בלא כלי תשמיש, אלא שצריך שיהא ראוי לאכילה למערב עצמו בפועל, לכל הפחות מבעוד יום.

כתב בתורי"ד (תליתאה) שלא כפי הנראה מפרש"י (וע' חזו"א פ; חו"ב), שכאשר האדם נמצא בגופו במקום שקונה שבייתה, אין צריך שיהיו עמו כלי תשמישו אף לבית שמאי.

דפים ל – לא

קפה

נג. עירוב המונח בבית הפרס או בבית הקברות, מה דינו?